

Examin maturitatis po raz pierwszy

Egzamin dojrzałości, matura, w szkołach departamentowych Księstwa Warszawskiego został wprowadzony po raz pierwszy w roku 1812. Pozostał do dziś, sprawdzając dojrzałość abiturienta szkoły średniej do podjęcia studiów wyższych.

Przez wiele lat był równocześnie egzaminem wstępnym na wyższe uczelnie.

Niektórzy nasi Czytelnicy zdawali egzamin dojrzałości w tym miesiącu. Przypomnijmy, jak odbywała się pierwsza matura.

Przedstawiamy fragmenty „Wewnętrznego urzędzenia szkół departamentowych”, przepisów wydanych w 1812 roku przez Dyrekcję Edukacji Narodowej w Warszawie:

Tak przebiegała pierwsza matura. W ciągu lat przepisy i organizacja ulegały zmianom. Różnie też odbywała się w różnych zaborach. Przypomnijmy jeszcze zestaw zadań maturalnych sprzed stu lat.

§ 41. Nikt do Uniwersytetu przyjętym nie będzie, kto całego kursu nauk w szkole Departamentowej nie ukończy, niżej opisanego egzaminu przed najwyższą Magistraturą edukacyjną miejscową nie odprawi, i nie otrzyma patentu, czyli zaświadczenia „maturitatis” od teyże Magistratury, od Rektora i Professorów examinujących podpisanego.

§ 43. Uczniowie chcący się udać do Uniwersytetu, oświadczyć na piśmie tę chęć swoją powinni Rektorowi szkoły, na cztery, a najmniey trzy tygodnie przed popisem publicznym z wyrażeniem umiejętności, którą sobie każdy z nich za główny przedmiot uczonego swego zawodu obiera.

§ 44. Odebrawszy Rektor to oświadczenie, wzywa do siebie Professorów którzy mającym odchodzić uczniom lekcye dawali, i układa z nimi temata, które odchodzący na piśmie wypracować mają. Wypracowanie to odbędzie się w przeznaczonym do tego dniu jednym pod okiem Rektora, który potrzebnych pomocy piszącym z biblioteki dostarczy.

§ 45. Temata ściągac się naprzód powinny do okazania postępk w naukach, stosując onych materyą do głównego przedmiotu każdego odchodzącego: tak np. aby dla zabierającego się na prawnika tema wzięte było z pierwszych zasad moralności, z konstytucyi krajowey; chcącemu się sposobić do Urzędów administracyjnych, z kameralney chemii, fizyki, historii naturalney; na Filologa i Literata, z wiadomości rzeczy starożytnych; na budowniczego Hidraulika i.t.p. z matematyki i fizyki.

Roboty te powinny byđ w sposobie rozpraw, krótko, zwięzłe a ile rzecz pozwoli i ozdobnie ułożone. Nie żąda się po nich wyższych wiadomości nad te, które są planem nauk objęte, wszakże zaletą będzie dla piszących, ieżli okażą wiadomości z prywatnego czytania xiążek nabyte.

§ 46. Po tych nastąpią temata na okazanie postępk w ięzyku Łacińskim, Francuzkim i Niemieckim. Tych materye wymagać będą, napisanie listów, powieści lub opisów historycznych, w tych ięzykach ułożonych.

§ 47. Nadto chcący otrzymać „testimonium maturitatis” przekładać będą miejsca wskazane sobie, tak Prozaików iak Poetów tychże ięzyków na polski. Wzory wyięte z autorów łacińskich, oprócz tłumaczenia objaśniać będą gdzie tego wymaga potrzeba, wiadomościami z historii, Jeografii i z starożytności czerpanymi. Do wyjaśnienia jednak miejsc zawilszych z Horacego, Wirgiliusza, Tacyta etc. można im pozwolić dykcyonarza lub komentarza dla doświadczenia czy ich użyć umieją.

§ 48. Przygotowane temata przezieraią Rektor z wyżej wzmiankowanymi Professorami, i znaczniejsze w nich błędy podkreślają.

§ 49. W dzień egzaminu ustnego, na który uczniom a szczególniey klass wyższych przystęp będzie wolny, Professorowie każdy w swym przedmiocie daią krótką recenzją robot uczniów, i podkreślone w nich miejsca błędne, okazują dozorowi miejscowemu.

Potem examinują uczniów z matematyki, loiki, historii powszechney i polskiey, zasad moralności, konstytucyi krajowey, z fizyki, chemii, historii naturalney, z ięzyków i onych literatury. ...

§ 50. Po skończonym takowym egzaminie i oddaleniu się tak examinowanych iak publiczności, Magistratura edukacyjna wraz z Rektorem i przybranemi Professorami sądzą o dojrzałości każdego odchodzącego i wydaią względem niego wyrok „sine vel cum admonitione”. Nakoniec uznany za dojrzałych daią dyplomata podpisanymi wszystkich examinujących osób, i pieczęciami tak Magistratury edukacyjney, iak szkolną stwierdzone”.

Zadania dane uczniom kl. VIII gimnazjów Okręgu Naukowego Warszawskiego na egzaminach dojrzałości w końcu roku szkolnego 1880/81. Zadania z matematyki:

- a) z arytmetyki. 0,4666... sumy otrzymanej ze sprzedaży weksla 36000 rs. z potrąceniem 8% za 9 miesięcy przed terminem, użyto na kupno lasu prostokątnego długości 768 sążni, szerokości 175 sążni. Za resztę otrzymanych pieniędzy kupiono dom; dochód z domu za trzy miesiące stanowi tyle rubli, ile zapłacono za dziesiątynę lasu. Obliczyć jaki procent przynosi kapitał użyty na kupno domu?
- b) z geometrii. W kulę wpisany jest graniastosłup trójkątny foremny, którego powierzchnia boczna ma być równą sumie powierzchni obu podstaw. Danym jest bok $a = 12$ podstawy trójkątnej, obliczyć promień kuli.
- c) z algebry. Suma trzech liczb stanowiących postęp arytmetyczny równa się 15; jeżeli do pierwszej z nich dodamy 1, do drugiej 4, do trzeciej 19, to otrzymamy trzy liczby stanowiące postęp geometryczny. Znaleźć te liczby.
- d) z trygonometrii. W rombie daną jest suma 2284,2 dwóch przekątnych i kąt $75^{\circ}47'48''$ między dwoma bokami. Obliczyć powierzchnię figury.

opracował mgr Walerian PIOTROWSKI